

درسنامه درس سوم

* آرایه های ادبی

آرایه مبالغه (اغراق) : گاهی اوقات شاعران و نویسندگان برای اضافه کردن تاثیر و قدرت سخن خود رویدادها را بسیار بیشتر از آنچه که هست توصیف می کنند ، به این بزرگ نمایی در بیان حوادث مبالغه (اغراق) می گویند .

مثال : بزد تیغ و بنداخت از بر سرش
فرو ریخت چون رودخون از برش

در این بیت شاعر در چگونگی جاری شدن خون مبالغه کرده است .

آرایه کنایه : در لغت به معنای پوشیده سخن گفتن است اما وقتی درباره ی مطلبی به طور غیر مستقیم صحبت می کنیم ، به آن کنایه می گویند . در کنایه سخن دارای دو معنی نزدیک و دور می باشد که معنی دور آن مورد نظر اصلی گوینده است .

مثال : دست از سرم بردار
کنایه از مرا رها کن .

جای سوزن انداختن نبود
کنایه از خیلی شلوغ بودن است .

* واژه آموزشی

اسم ساده و غیر ساده از نظر ساختمان :

(۱) **اسم ساده** : اسمی است که از یک بخش یا یک جزء ساخته می شود و نمی توان آن را به بخش های کوچکتر تقسیم کرد مانند درخت ، گل ، کتاب ، مادر و ...

(۲) **اسم غیر ساده** : اسمی است که از دو یا چند بخش ساخته شده است و می توان آن را به بخش های کوچکتری تقسیم کرد .

مثال : کتابخانه ← کتاب + خانه   با ادب   بلعجب

* انواع اسم غیر ساده

الف) مُشتق : اسمی که از دو قسمت تشکیل می شود که به آن پیشوند یا پسوند می گویند و معنی ندارد و جزء دیگر که همان جزء معنی دار است .

مثال : لاله زار ← لاله + زار   گه در این مثال لاله معنی دار و زار بدون معنی است .

گذشته ← گذشت + ه   گه در این مثال گذشت معنی دار و ه بدون معنی است .

ب) مرکب : کلمه ای که دو جزء معنی دار دارد ، به عبارت بهتر از دو کلمه ساخته شده است .

مثال : کتابخانه ← کتاب + خانه   گه در این مثال کتاب و خانه هر دو معنی دار هستند .

آشپزخانه ← آش + پز + خانه   گه در این مثال هر سه کلمه آش و پز و خانه هر سه معنی دارند .

ج) مشتق مرکب : کلمه ای که بیش از دو جزء معنی دار یا بی معنی دارد .

مثال : دانشمند ← دان + شی + مند   سر تا سر   سر تا + سر

تعریف و ند

به جزء بدون معنا در کلمه های مشتق و مشتق مرکب **و ند** می گوئیم .

وندها به ۳ دسته تقسیم می شوند :

الف) پیشوند : قبل از کلمه می آید .

مثال : نا + شنوا   گر این مثال نا پیشوند است .

ب) پسوند : بعد از کلمه می آید .

مثال : زر + گر   گر این مثال گر پسوند است .

ج) میانوند : بین دو کلمه می آید .

مثال : گفت و گو   گر این مثال و میانوند است .

در درس سوم با پسوند **گر** و **گار** آشنا شدیم . مانند زرگر ، کوزه گر ، پروردگار ، آفریدگار ، سازگار .

! نکته نگارشی

خاطره نویسی : خاطره نویسی یکی از انواع نوشتن است که در آن نویسنده رویدادهای روزانه ی خود یا شرح رویداد خاصی را که زمانی برایش اتفاق افتاده باشد یا شاهد آن بوده است بازگو می کند . هنگام گفتن یا نوشتن خاطره به همه ی نکات که خاطره را مستند می کند باید اشاره کرد . در خاطره نویسی زبان باید ساده و صمیمی باشد تا خواننده با خاطره ارتباط بهتری برقرار کرده و بیشتر احساس نزدیکی کند . رعایت موارد زیر در خاطره نویسی الزامی است :

(۱) زمان خاطره مشخص شود (شب ، روز ، فصل ، ماه ، ساعت و ...) .

(۲) مکانی را که خاطره در آن اتفاق افتاده بنویسد (نام شهر ، روستا ، مدرسه ، خانه و ...) .

(۳) شخصیت هایی که در خاطره حضور دارند بنویسد (دختر ، بچه ، زن و ...) .

(۴) حفظ ترتیب وقایع و رویدادها (رویدادها به ترتیب نوشته شود) .

(۵) بیان جزئیات و معرفی موضوع دقیق خاطره .

(۶) بهره گیری از توصیف در خاطره نویسی .

(۷) به کارگیری نشانه های مناسب نگارشی و درست نویسی .

(۸) رعایت ساختار و اصول بند نویسی .

تمرین

(۱) آرایه های ادبی مبالغه و کنایه در ابیات و عبارات زیر را معین کنید ؟

- همه داشتند از تعجب شاخ در می آوردند .

- طیب با خونسردی به تکه های گوشت نگاهی انداخت .

- دست بردار نبود .

- خروشید و جوشید و برکند خاک   ز سُمش زمین شد همه چاک چاک

(۲) اسم ساده و انواع اسم غیر ساده را معین کنید ؟

گلخانه : .....   هوشیار : .....

۵) با توجه به آشنایی شما با نویسنده ی درس ارزش علم کلاس چهارم و درس رازی و ساخت بیمارستان در فارسی پنجم زندگی نامه ی آقای محمد میر کیانی را بنویس و برای دوستانت بخوان ؟

.....

.....

.....

.....

.....

تست های درس

۱) در کدام گزینه کلمه ها به درستی معنی شده اند ؟

- الف) فاسد : گندیده - طبیب : پزشکان و جمع اطبا (ب) چاره : راه حل - مجهز : مهیا و آماده
- (ج) زر : طلا ساز - بهره گیری : استفاده کردن (د) بُرنا : پیر - توانا : قوی

۲) در بیت زیر چند حرف ربط دارد ؟

توانا بود ، هر که دانا بود
ز دانش دل پیر برنا بود

- الف) یک حرف (ب) سه حرف (ج) دو حرف (د) حرف ربط ندارد

۳) کدام یک از گزینه های زیر آرایه کنایه دارد ؟

- الف) دست از سَرَم بردار (ب) دندان پیامبر مانند مروارید سفید است
- (ج) خاک ضعیف از تو توانا شده (د) صدایش چون آهنگ دلنشین است

۴) کدام گزینه با بقیه فرق دارد ؟

- الف) پروردگار (ب) سازگار (ج) انگار (د) آموزگار

۵) کدام ترکیب با بقیه فرق دارد ؟

- الف) گوشت تازه (ب) تکه گوشت (ج) هوای پاکیزه (د) پروردگار مهربان

۶) کدام گزینه مخفف نیست ؟

- الف) بدو (ب) ز (ج) ازیرا (د) کزین

۷) کدام گزینه آرایه ی مبالغه دارد ؟

- الف) بزد تیغ و بنداخت از بر سرش

- (ب) توانا بود هر که دانا بود

- (ج) به دانش گرای و بدو شو بلند

فرو ریخت چون رودخون از برش

ز دانش دل پیر برنا بود

چو خواهی که از بد نیابی گزند

(د) خرد رهنمای و خرد دلگشای

خرد دست گیرد به هر دو سرای

۸) کدام گزینه ترکیب کنایی نیست؟

(الف) دست بردار نبود

(ب) پزشک با خون سردی به تکه های گوشت نگاه می کرد

(ج) خرد دست گیرد به هر دو سرای

(د) همه داشتند از تعجب شاخ در می آورند

۹) کدام کلمه با بقیه فرق دارد؟

(الف) رفتگر

(ب) دیگر

(ج) مگر

(د) اگر

۱۰) درباره ی بیت « خرد رهنمای و خرد دلگشا

خرد دست گیرد به هر دوسرای »

(الف) بیت ۳ جمله دارد

(ب) سه اسم غیر ساده در بیت است

(ج) نهاد همه ی جمله ها خرد است

(د) دلگشای و سرای کلمه های قافیه اند

۱۱) قافیه در کدام بیت یک اسم غیر ساده است؟

(الف) ز نادان بنالد دل سنگ و کوه

ازیرا ندارد بر کس شکوه

(ب) خرد رهنمای و خرد دلگشای

خرد ، دست گیرد به هر دو سرای

(ج) به دانش گرای و بدو شو بلند

چو خواهی که از بد نیابی گزند

(د) هیچ کدام از گزینه ها صحیح نمی باشد

* خودسنجی درس سوم :

ن	ق	خ	خ	
				۱) آرایه ی مبالغه و کنایه را به خوبی یاد گرفتم .
				۲) به سوالات درکِ مطلب به خوبی پاسخ می دهم .
				۳) کلمات ساده را از غیر ساده تشخیص می دهم.
				۴) خاطره نویسی را یاد گرفتم و راجع به موضوع های مختلف بند می نویسم

*والدین سنجی :

ن	ق	خ	خ	
				۱) فرزندم آرایه ی مبالغه و کنایه را به خوبی یاد گرفته است .
				۲) او با اشتیاق به سوالات درکِ مطلب پاسخ می دهد .
				۳) او کلمات ساده را از غیر ساده تشخیص می دهد.
				۴) خاطره نویسی را یاد گرفته است .